

Flertals- og Stortingsstyret

Taler

Wollert Konow (SB)

Dato

3 februar 1909

Sted

Logen, Bergen

1 Mine Damer og Herrer! Jeg har nødig Lyst til at tale meget om den Sne som
faldt ifjor; thi Øieblikkets Politik frembyder Stof nok for Betragtning, og for os
alle gjælder det da mest at rette Tanken mod den Fremtid, vi gaar imøde. Men
det er saa, mine Damer og Herrer, Glemselen vil gjerne lægge sig over Mindet,
5 og da jeg netop tænker paa at knytte endel af mine Udtalder til Forhold og
Begivenheder, som har indtraadt i de sidste Aar, saa kan jeg ikke undlade at
fremkalde for Erindringen endel Kjendsgjerninger, som vi alle har oplevet. Jeg
tager mit Udgangspunkt i, hvad der foregik netop paa dette Sted for vel 3 Aar
siden, da Bergens Borgere her var bænket til Fest for Statsminister Michelsen.

10

Jeg gaar lidt tilbage. Jeg skal senere gaa frem i Tiden. Da 1905 med den store
historiske Begivenhed brød frem for vort Folk, da stod det helt med løftet
Pande, gjennembævet af Beslutningens Alvor, men ogsaa samlet i
Fædrelandskjærlighedens og Samfølelsens svulmende Pulsslag. De Mænd som
15 var sat til at styre Landets Anliggender, de samlet straks Folkets Tillid om sig, og
navnlig den Mand, som i de Dage var et Hoved høiere end alt Folket. Som dette
samlet inden Landet, saa vakte det Bestyrtelse hos dem som var vore
Modstandere, og vakte Beundring udover den hele civiliserede Verden, og
Manden, som stod i Spidsen, han ligesom vokste for hver Dag, blev freidigere,
20 stærkere og sikrere. Med sikker Haand styrede han Tingene, med sikker
Virkelighedstroskab lagde han den Politik an, som skulde føres under de
vanskelige Forhold. Og som han viste sterkt Mod da det gjaldt at tage de
paagaende Beslutninger, saa viste han ikke mindre Mod til med Klogskab og
Beherskelse at stanse alt, hvad der kunde komme frem og friste til Overilelse.

25

Skulde der Mod til at gjøre det første, saa skulde der ikke mindre Mod til, da det
svenske Artilleri var kjørt op nedenfor Strømstad og man kunde vente om en
Dag eller to, at der skulde skydes paa Fredrikshald, at sige, vi mobiliserer ikke nu.

Og der skulde heller ikke mindre Mod til, da vi stod ligeoverfor det hele samlede svenske Folk, som følte sig krænket i sit Inderste, i sin historiske og juridiske Ret, og følte sin Stolthed saaret som kanske faa Folk har følt det; der skulde ikke
35 mindre Mod til da at sige, vi forhandler, vi gaar ikke paa, vi benytter den Fremgangsmaade som er anerkjendt internationalt over hele Verden.

Beslutningen af 7. Juni blev godkjendt af det samlede norske Folk, og efterpaa ved vi der blev foreslaaet af den daværende Regjering, at man skulde anmode
40 Sverige om at medvirke til Unionens Opløsning og Rigsaktens Ophævelse. Forslaget derom blev fremsat af den hele Regjering. Det blev godkjendt af Stortinget med omtrent alle Stemmer, kun mod 11. Forhandlingerne i Karlstad blev ført af de Mænd, som jeg tror man da havde mest Tillid til, Stortingspræsidenten, Statsministeren og Udenrigsministeren, samt den som da
45 forrettet som Norges Tillidsmand i Sverige, Vogt. Da Forhandlingerne i Karlstad var endt, og Overenskomsten blev lagt frem for Landets Storting, saa skede det ogsaa samstemmig af den hele Regjering, Høire og Venstre.

Da Stortinget behandlede Sagen, den 7. og den 10. Oktober, saa kom der et
50 stærkt Udbrud af Uvilje ligeoverfor det, som var skeet, men det var kun fra nogle faa, og det var kun 8 som stemte imod Godkjendelsen. Det blev rigtignok sagt af den ene af dem, at det var det mørkeste Punkt i Norges Historie, hvis det blev vedtaget, og at Folket ikke fortjente bedre, hvis det gik med paa sligt, og at der vilde komme en Vrede- og Harmebølge over det hele Folk, hvis man vedtog
55 denne Overenskomst. Det blev endog midt i Stortinget reist Nidstang mod de Mænd, som havde varetaget Landets Tarv under Forhandlingerne i Karlstad. Der blev sagt bl.a. ogsaa det, at "stødt der Nordmenn skal vera med, naar Norigs Merke skal hoggast ned". Den Mand, som sagde det, er nu Medlem af Kongens Raad.

60 Efterat Karlstadoverenskomsten var godkjendt, blev der fremlagt enstemmig av den norske Regjering et Forslag om, at Regjeringen skulde bemyndiges til at henvende sig til Prins Carl af Danmark, for at han skulde indtræde som Norges Konge. Det Forslag fremlagdes ogsaa enst. fra den norske Regjering, Venstre
65 som Høire, Venstres Mænd, Michelsen, Løvland, Arctander, Bothner og den nuværende Statsminister Gunnar Knudsen var med. Et lidet tamt Forbehold var taget i Statsraadsprotokollen. Men Forslaget havde ogsaa hans Underskrift, da det fremlagdes for Stortinget, og han var Medlem af Regjeringen indtil den

70 samme Dag, da dette Forslag blev afgjort. Det blev, som det kanske erindres, vedtaget dengang med 87 mod 29 St., altsaa omtrent tre Fjerdedele af Norges Storting. Det var i Forslaget forbeholdt, at det skulde foregaa Afstemning, saa at det norske Folk med fri Vilje kunde bestemme, hvad der skulde ske.

75 Afstemningen foregik som det erindres den 12. og 13. November med det Udfald, at 3/4 omtrent af det norske stemmeberettigede Folk stemte Ja og kun 1/4 Nei. Der var fra mange anseede Mænd i Landet reist Opraab om, at man skulde stemme mod. Tiltrods derfor blev Udfaldet som det blev. Der var mange inden det frisindede Parti, som vistnok havde meget tilovers for den
80 republikanske Statsform, men som fandt, at det Forslag som var fremsat, det var det som bedst stemte med Forudsætningerne for den hele Handling gjennem 1905, og det som kunde være bedst skikket til at sikre vor Stilling ligeoverfor den øvrige Verden, som Forholdene var, og man fandt ikke, at der var mere hverken Faneflugt eller Svigten af Princip end naar det norske Storting den 7. Juni mod
85 5 Stemmer havde vedtaget en Henvendelse om Valg af en Bernadottisk Prins til Konge i Norge til Kong Oscar II. Naar Stortinget omtrent enstemmig traf det Valg den 7. Juni, saa var det selvfølgelig fordi alle fandt, at Hensynet til Fædrelandets øieblikkelige Tarv havde mere at sige end den almindelige teoretiske Opfatning.

90 Da 6 Maaneder var leden fra 7. Juni, var Værket fuldendt. Alt var gaaet Slag i Slag med vidunderligt Held og vidunderlig Sikkerhed. Det som var udrettet da, var en Stordaad, som aldrig glemmes saalænge Sol gaar op og Sol gaar ned over det norske Folk.

95 Der er kanske nogen som mindes den Fest, som holdtes paa dette Sted, hvor mange var samlet, der er kanske mange som mindes, hvorledes Skarerne flokkedes udenfor i den mørke Nat under Faklerne. Der var en sterk Følelse af Tak ligeoverfor den Mand, som repræsenterede det norske Styre. Denne Følelse
100 var saa stærk, at den mest repræsentative Mand i Byen, Byens Ordfører, nuværende Repræsentant for Kalfaret, begjærede at være Tolker for denne Følelse. Der holdtes en vakker og svulmende Tale, og da Talen forstummede, saa svarede, som kanske enkelte erindrer, Statsministeren, lidt understreget, at han maatte kun ønske, at de smukke Ord, som her blev talt, blev indfriet
105 gjennem Handling i Tilskatning og Samarbeide om de vanskelige Opgaver som Landets Regjering fremdeles havde. Den Hyldest som her strømmede den norske Statsminister imøde, den strømmede ham ogsaa imøde fra det hele Land,

fra By og Bygd.

110

Jeg har taget dette Udgangspunkt for at sige, skulde det være saa paafaldende, skulde det være saa underlig, om den daværende Regjering da Stortingets Mandat var udløbet og det nye Storting skulde vælges, tænkte som saa, kanske vi fremdeles kunde have en Opgave at røgte inden det norske Folk for at sikre det
115 Arbeide som er gjort og fremme en videre Udvikling paa en god Grund.

Jeg er vis paa, at der var Tusender og atter Tusender blandt det norske Folk, som saa Tingene paa den Maade og var besjælet af den Tanke. Var det da saa underligt, at den norske Regjering og navnlig dens første Mand tænkte som saa:
120 Vi vil stille os til Tjeneste. Der var mange som sagde: Dere har været udmærket under det, som er skeet; men Dere passer ikke for Fremtiden. Man maa huske paa, at der er 6 Hverdage for hver Søndag. Dette er politiske Storfolk, som ikke duer for den daglige Gjerning. Vi maa komme tilbage til det gamle Stel, til de gamle Folk og de sikre Partigrænser. Imidlertid udstedte den norske Regjering et
125 Manifest til det norske Folk, hvor den stillede sig til Tjeneste og opsatte et Valgprogram. Det var klart, enkelt, statsmandsmæssigt og frisindet affattet, og jeg tror i bedste Forstand støttende sig til de bedste Traditioner inden det frisindede Parti. Det kan vel hændes, at der var begaaet enkelte taktiske Feil, som man sagde; Regjeringen havde blandt de konstitutionelle Reformer, som den
130 anbefalede, ogsaa stillet den Reform, at Statsraaderne skulde kunne vælges, og at Kongen skulde have Opløsningsret. Ingensinde har man anvendt under Agitationen Knebene, Fordreielserne paa en saa sterk Maade, som netop ligeoverfor det Forslag. Det blev sagt: Intet viser mere Regjeringens reaktionære Tendens end at ville udstyre Kongemagten med Opløsningsret, et Middel for
135 Kongen til Folkets Fordærv. Og det gik, som det altid gaar, naar denslags Paastande kommer ud. Der er altid endel som tror dem. Og det bidrog jo noget til, at Valgresultatet senere blev som det blev.

Omtrent i de samme Dage, som Regjeringen udstedte sit Valgmanifest, blev det
140 udtalt af en Mand i Norges Storting, som havde været med blandt de 11 som stemte imod at man skulde gaa til hensynsfuld Forhandling med Sverige, som paa det sterkeste havde talt mod Karlstadoverenskomsten, han udtalte omtrent følgende: Den Forskjel, som kom frem ved Karlstadoverenskomsten og ved Afgjørelsen om Statsformen, den Forskjel er det, som har delt Venstre. Jeg
145 betragter, som Venstres Kjærnetropper, sagde han, dem som stemte for Republiken. Der har været et Skille, og Skillet ligger der, hvor Grundlinjerne var

trukket ved de store Afgjørelser dengang.

- 150 Jeg tror, at Folk flest ikke ændsede disse Udtalelser saa meget, da de faldt. Man tænkte sig nærmest, at de var faldt mere tilfældigt, at det var Ord, som var skummet over det høieste Vandstandsmærke for, hvad vel overlagt og ansvarlig Tale burde betegne. Men det har vist sig da som andre Tider, at der er gaaet Trolld i Ord. Jeg sagde, at det muligens var et taktisk Misgreb af Regjeringen at
- 155 stille Opløsningsret og Statsraadernes Valgbarhed i Udsigt, og at det havde bidraget til det Resultat, som fremkom. Der var ogsaa en anden Ting, som gjorde sig stærkt gjældende, nemlig en Uvilje indenfor store Grupper af Folket mod at træde ud af den Partiorganisation man tilhørte. Det blev sagt som saa, ja Forholdene er blevet forandret, men vi har i grunden ikke forandret vor
- 160 Anskuelse. Der hvor vi stod for 20-30 Aar siden, der vil vi staa. Men fra Sted til Sted, fra Kreds til Kreds blev det fremholdt, vi vil ikke opfatte vor Stemmegivning, som en Godkjendelse af planmæssigt Arbejde mod den Regjering, som vi har, og Forsøg paa at styrte Regjeringen fra 1905.
- 165 Naa, Valget i 1906 fik et noget usikkert Udfald netop derved, at Vælgerne godtroende gik ud fra denne Forudsætning mange Steder. Det er vitterlig, og kan eftervises, at mange af de Repræsentanter, som blev valgt af Venstre, alene skylder sit Valg den Omstændighed, at Vælgerne gik ud fra, at de ikke vilde optræde som Murbrækkere ligeoverfor det bestaaende Ministerium. Mænd
- 170 inden det Parti, som havde reist Nidstangen over Mændene fra 1905 under Karlstadforhandlingerne, prøvede at holde sig sterkt frem, men den mest udprægede af dem, og den kanske, som havde den største Popularitet, han blev ikke valgt i den Kreds, han stillede sig, og en af Venstrepartiets mest anseede ældre Mænd forsøgte at blive valgt i Kristiania, men han blev ikke valgt, og søgte
- 175 dernæst Valg i en anden Kreds, men blev heller ikke der valgt. Det er vist ikke et, men mange Tilfælde, hvor, som jeg sagde, de Mænd der stillede sig, kun blev valgt under det udtrykkelige Forbehold, at de skulde stille sig loyalt ligeoverfor den politiske Retning, som var indledet gennem Michelsens Regjering.
- 180 Mange af Venstres mest fremtrædende Mænd stillede sig til Valg og paakaldte Vælgernes Tilslutning, bl. andre for Eksempel Stortingets Præsident, som havde deltaget i alle Afgjørelser, som havde deltaget i Karlstadforhandlingerne, som havde stemt for Henvendelsen til Prins Carl af Danmark, vor nuværende Konge. Da han stillede sig til Valg i den Kreds, som sendte ham til Tinget, fik
- 185 han Tilslutning, og meget Varm Tilslutning, baade af Statsminister Michelsen

og Udenrigsminister Løvland. Det tør vel hælde, at han ikke havde siddet i Norges Storting, hvis ikke den Tilslutning havde været.

190 Da Stortinget traadte sammen efter Valget i 1906, saa begyndes der straks med et ihærdigt Arbejde for at faa Michelsens Regjering bort. Denne Regjering havde imidlertid som Følge af Valgene for endel forandret sin Sammensætning, og dens fleste Medlemmer stod i fuld Overensstemmelse med Venstres Anskuelser og Venstres Program. Imidlertid lykkedes det ikke dengang. Ved en 195 næsten enstemmig Dagsorden blev det udtalt, at Stortinget var beredvilligt til at arbejde sammen med den daværende Regjering. Man skulde tro at dermed var Sagen foreløbig løst, men det blev ikke saa. Under den hele Session gjordes der sterke Anfald mod Regjeringen for at faa den bort. Man erindrer hele Opstyret om Mjøsreguleringen, og alt hvad der stod i Forbindelse med det. Udfaldet blev 200 imidlertid en parlamentarisk Seier for Regjeringen, som vandt med 63 mod 60 Stemmer. Men da Stortinget saa ifjor kom sammen, da tog man Arbejdet op igjen. Der blev nylig sagt af en, at det var som man gik paa en Vulkan. Ja man gjorde vel det, Vulkaner er i og for sig meget farlige Ting, og vi som har nogen Erfaring ved, hvorledes det virker paa Sindene og Gemyterne. De gik som paa en 205 Vulkan, det vil sige, der arbejdedes ihærdig paa at sprænge det siddende Ministerium, og endelig kom Afgjørelsen.

Efter at endel af Venstre, de som ikke godkjendte eller vilde arbejde sammen med Kjernetropperne, var kastet ud af Venstreforeningen, kom endelig 210 Afgjørelsen. Der blev stillet af den nuværende Statsminister et Forslag om Mistillidsvotum til Regjeringen gaaende ud paa at Stortinget paa Grund af Regjeringens tvilsomme Holdning ligeoverfor Partierne ikke fandt at det tillidsfuldt og frugtbringende kunde arbejde sammen med den. Socialisterne tilkjendegav ogsaa sin Mistillid til Regjeringen, og Mistillidsvotumet blev 215 vedtaget, som det erindres med tilsammen 63 mod 60 Stemmer, men saaledes at blandt de 63 Stemmer var ogsaa det Parti, som ikke tilhører Venstre, som havde bekjæmpet de borgerlige Partier helt igjennem, baade Høire og Venstre, nemlig Socialisterne. Regjeringen bestemte sig til at gaa af, og man fik en Mindretalsregjering, naar man ikke regner med de som principielt var imod 220 Regjeringen, og som benyttede hver Leilighed til bare at udspy Haan og Galde ligeoverfor den Regjering som de havde støttet. Det var Udfaldet af de arbeidende Vulkaners Virksomhed.

Vi skulde da have faaet en parlamentarisk Regjering, som havde Udsigt til at

drive frugtbart og nyttig Arbeide i Landet.

Det Styre som blev drevet væk talte mange af Landets og af Fremskridtspartiets bedste Mænd. Der var Løvland og der var Arctander. Den var suppleret med en
230 af de dygtigste Jurister, den anseede tidligere Advokat Bredal, en anden Mand af Venstre, som indtog en fremtrædende Stilling, Berge, tidl. Sekretær i Venstreforeningen. Der var flere dygtige, handlekraftige Mænd, som ydede de bedste Betingelser og gav de bedste Løfter om at kunne blive dygtige administrerende Medlemmer, dygtige Mænd til at varetage Landets Tarv. De
235 blev paa Grund af den Votering drevet ud af Raadet, og der blev dannet en ny Regjering under Forsæde af Gunnar Knudsen, tidligere Medlem af den Michelsenske Regjering, en Mand som havde været med i det hele Arbeide og først var traadt tilbage paa Grund af en tilfældig Knude, som var kommet paa Traaden under Debatten i Anledning af Henvendelsen til Prins Carl af
240 Danmark. Hvem er den øvrige Regjering - jeg skal ikke gaa ind paa personlige Forhold; thi deres private Personer har vi ikke med - men det er Mænd, som var gennemgaaende lidet kjendt i Landet og lidet repræsentative, og store Landsdele havde slet ikke engang faaet nogen Repræsentant i dette Styre. Man kan ikke regne en Mand som Repræsentant for de store Interesser, der skal
245 varetages for hele Vestlandet, som kun i faa Aar har været Sørenskriver i en af Bygderne, og som ikke har staaet i nogen Rapport, hverken med Folk eller Forhold, eller de store Interesser som det her gjælder.

Dette var altsaa Indfrielsen af de store Løfter om frugtbart Samvirke. Det var
250 paa denne Maade, at den norske politiske Længsel skulde opfyldes, det var paa denne Maade, at man skulde virkeliggjøre Tanken om, at den lutrede Folkevilje skulde naa frem til Kongens Raad, og at naar engang Unionen med Sverige var løst, saa skulde vi helt og samlet kunne ofre os for de Opgaver, som forelaa for Arbeide og Fremgang i Landet. Jeg tror det var en Skuffelse, og sandt at sige,
255 hvor man færdedes, traf man blandt 20 Mænd og Kvinder, som talte om Sagen, vanskelig en som billiget, hvad der var skeet. Jeg appellerer til enhver som erindrer fra Forholdene dengang. Nogen Tid bagefter blev der af nogen godhjertede Mænd sørget for, at Regjeringen blev friet ud fra at være en Mindretalsregjering, idet den fik et Tillidsvotum i den Form: Man finder det
260 heldigst, at den nuværende Regjering bliver siddende. Det var vel en velvillig Form istedetfor det modsatte: Man finder det mindre uheldig at beholde den nuværende Regjering end at fortsatte Ministervanskeligheder skal komme til at krænke en hel Del Interesser, hvad der vilde blive Følgen af, at man ikke beholdt

Det som skede den 13. Marts ifjor, det tror jeg er en saa stærk Krænkelse.....

* * * (S.14-15 mangler) * * *

..Alvor mente det. Der var ingen, som tænkte paa det. Nei, nei. Jeg kommer virkelig til at tænke paa en gammel Oplevelse, som ligger langt tilbage, men jeg maa faa Lov til at fortælle den.

275 For mange Aar siden var jeg engang som ung Mand tilstede ved en stor Hesteudstilling i en af Bygderne og under dette gik jeg og drev omkring. Saa kom jeg hen til en stor Gruppe, hvor der stod en Uhrjøde og solgte sine Uhre, rigtig et Pragteksempel af en Sjaker, blank, saa at jeg kunde speile mig, om jeg vilde barbere mig en Søndag Morgen. Han havde stor Kyndighed og stor Evne
280 til at vise den ene det og til at byde en anden det, og Uhr havde han i hver Lomme. Naa, saa kom der da en Bondegut frem, og efter endel Forhandlinger, saa faar han sit Uhr, det bliver modtaget og han betaler Kr. 20. Sjakeren gaar videre. Han har ikke Tid til at befatte sig mere med ham. Gutten staar og ser paa sin nye Klokke, og naar han har seet en Stund paa den, saa kommer han paa, at
285 han skulde have en Ting til og faar fat i Jøden. "Hvad er det du vil?" "Jo, jeg maa have en Nøgle til Klokken." "Hvad er det du siger, en Nøgle, det kan du spare dig, den gaar saamen ikke alligevel." Jeg har ofte maattet tænke paa det. Jeg ser endnu Gutten, Luggen ned i Panden, staa og stirre ind i det Væld af Livskundskab, som dette her havde aabnet for ham.

Noget af det farligste, man kan gjøre ligeoverfor Udstederne af et Program, det er, naar man ikke netop hører til Kliken og ikke hører til Flokken, at sige jeg vil stemme for Programmet. Nei, for det var ikke Meningen. Det skal skille ligesaa meget som det tiltrækker. Det er noksaa paafaldende. Man skulde jo tro, at den,
295 som virkelig har Sandheden kjær og vil have Sandheden frem, maatte glæde sig ved Tilslutning, men det er ikke Tilfælde. Jeg maa atter faa Lov til at fortælle en liden Tildragelse.

Jeg havde en politisk Ven, en overordentlig from Mand, som navnlig paa sine
300 gamle Dage fandt megen Trøst og Livsforklaring i en udpræget religiøs Opfatning. Jeg traf en af hans politiske Modstandere, som hørte til det meget kirkelig interesserede Folk, og han havde meget at udsætte paa denne min Ven.

Han sagde, det værste med ham er, at han er blevet gudfrygtig paa det sidste.

305 Det slog mig, at nogen virkelig for Alvor vilde bekjende sin Uvilje over, at andre var traadt hans indbildte Monopolforhold til Vorherre iveien. Jeg maa tænke paa dette, naar Fremskridtets og Frihedens Venner er saa ivrige for at udtale sin Beklagelse over, at andre slutter sig til deres Program. Det stod for nogle Dage siden fremholdt som en Anke mod den Michelsenske Regjering, at den havde
310 lagt sit Program saa nær indtil Venstres Program som mulig. Jeg troede, det maatte være noksaa bra det. - Jeg tror ikke, at det er en Ensidighed, og jeg tror ikke, at det er en Uretfærdighed, naar jeg siger, at det, som skede den 13. Marts ifjor, da den nuværende Regjering blev dannet, det er en politisk Besvigelse overfor de norske Vælgere. (Stærkt Bifald.)

315

Det som virkelig var Flertallet ved Valgene, det kom ikke frem, men Modsætningen er blevet gjort gjældende, den lille Minoritet, som i 1905 søgte at hindre de Fremgangslinjer, som det store Flertal valgte, de som lyste Fædrelandsforræderiets Navn udover sine Landsmænd, det er dem, som har
320 været de bestemmende i den sidste Tids Politik.

Men samtidig er der i denne Tid og senere omtrent ikke sagt et Ord til de norske Vælgere. Det er yderst faa af Tingmændene, som har fundet det nødvendigt at redegjøre ligeoverfor Vælgerne for sin Stilling. Samtidig har Vælgerne tiet. De
325 450,000 gamle Vælgere, og de som er kommet til, de har tiet. Vil de fremdeles tie? Ja, det er det som Fremtiden skal vise. Jeg kan ikke tænke mig andet, end at der før Valgene bliver afgjort kommer til at gaa en stor Bølge over Landet, som vil tvinge frem en Anerkjendelse af Flertalsstyret af Folkets Husbondsret paa en anden Maade end som har været Tilfældet nu. Jeg føler mig forvisset om, at
330 inden Aaret er omme, saa vil der i mange Valgkredse udover Norges Land blive stillet saa sterke Spørgsmaal til de Mænd, som stiller sig til Valg, at man neppe skal kunne faa se en Gjentagelse af det, som fandt Sted ifjor. Jeg mener ikke, at der bør være saa megen Tale om at øve Straf eller Gjengjældelse ligoverfor de Repræsentanter, som har handlet saa eller saa. Jeg mener snarere, at der gennem
335 den Diskussion, som vil foregaa, vil blive lagt et ganske andet Grundlag for Opfatningen af disse Ting.

For en længere Tid tilbage havde vi i Landet en stor Bevægelse, som var ledet af Søren Jaabæk. Den var ensidig i mange Stykker, den var snever. Ensidigheden og
340 Sneverheden er tildels udløst senere, men der var noget ved den, og det var, at den inden det hele Folk fremkaldte en sterk Drøftelse af Stortingsmændenes

Pligter og deres Arbeide. Den, som erindrer tilbage, vil vide, hvor ængstelig Stortingsmændene dengang var for at komme paa det sorte Bret. De turde
345 saamen ikke forsømme hverken en Votering eller stemme mod, hvad de vidste var den almindelige Mening hos Vælgerne. Naa, det kan overdrives det der, men jeg tror, det er en god Ting, at Vælgerne passer paa, thi hvis Vælgerne ikke varetager sine Tarv, er der sandelig ingen anden som gjør det.

350 Ved siden af den Udvikling, som jeg mener er skeet, som indeholder i mange Henseender en Misforstaaelse af vort Repræsentationssystem, fordi man sætter sig udover den Diskussion, som er nødvendig og som betinger det hele, er der et Onde, som mere og mere gjør sig gjældende og som Folket mere og mere taber Taalmodigheden ligeoverfor, og det er de lange Stortingssessioner. Ved forr.
355 Valg var det stærkt uppe, at man skulde indskrænke Stortingstiden ved at ophæve Høstsessionerne. De er ophævet, men der er ikke raadet Bod paa Ondet. Det er ikke stort bedre end det var. Vistnok er Høstsessionerne sløifet, men saa sidder Stortinget sammen langt, langt udover Sommeren. Følgen heraf er for det første, at der bruges flere Penge end nødvendig er for et sparsommelig Folk,
360 men dette er det mindste. Stortingsforhandlingerne bliver som Følge af de lange Sessioner ikke, hvad de burde være. Der bruges for megen Tid og spildes for mange Kræfter til Kjævl om de smaa Spørgsmaal, medens de store ligesom glider væk.

365 Det er uundgaaelig, at under de lange Ophold paa Stortinget, saa indtræder en hel Mængde Forhold af indbyrdes Brydning, af Jalusi og personlig Rancuner, som slet ikke er gavnlig for det offentlige Liv. Jeg mener, at det maa være en Opgave for de norske Vælgere ogsaa at tage dette Spørgsmaal i sin egen Haand paa den Maade, at de stiller et direkte Forlangende til de Mænd, som stiller sig
370 som Stortingsmænd, om at de skal ikke bare i Talemaader, men i Virkeligheden bidrage til, at man kommer væk fra den uheldige Retning.

Der er ogsaa en anden Ting, som er en Følge af de lange Sessioner og hele den Udvikling, som er kommet hos os, og det er den Tilbøielighed, som mere og
375 mere er kommet frem hos Regjeringen og Stortinget til at benytte Statens Stillinger som Belønninger for sine Venner. Jeg har Indtryk af, og mange med mig, at man her er inde paa et Spor, som er meget uheldig og som slet ikke betegner nogen Fremgang, men heller Tilbagegang i det offentlige Liv. Man begynder ovenfra og Exemplet følges længere ned. Det ene større Embede efter
380 det andet gives væk uden Konkurrence. Den Retning er meget uheldig. Som vi

ved, har det omkring i Verden, især i ældre Tider og vel enkelte Stader endnu, været almindelig dette som man kalder politisk Korruption eller den politiske Fordærvelse, nemlig at Statens Embeder, Statens Stillinger benyttes af et
385 seirende Parti som Belønning for Tilhængerne. Dette giver enhver Regjering en Indflydelse ofte i uheldig Retning, som burde være undgaaet.

Det er sagt saa ofte dette, ja, her i Norge har vi da rigtig gode Forhold, vi kjender ikke noget til det der, som man har i den øvrige Verden! Jeg tror ikke, at den Ros
390 er fuldt beføiet, thi Sagen er, at medens man i de store Samfund udover den hele Verden søger at arbeide sig væk fra et Forhold, som alle erkjender for et Misforhold, kommer man hos os mere og mere op i det.

Jeg skal tillade mig at nævne nogen Eksempler. Det nyeste Verk, som er kommet
395 ud om den engelske Statsforfatning, er udgivet af en Amerikaner, en Professor ved Harvards Univeritet. Det Verk erkjendes i England for at være det bedste om den engelske Statsforfatning. I en lang Udvikling som har vakt megen Opsigt, fremstiller Forfatteren det Arbeide, som i den sidste Menneskealder har fundet Sted, oprindelig indstiftet af Gladstone, for at fjerne Korruptionen, det
400 vil sige, fjerne Belønningssystemet fra det engelske Statsliv. Medens tidligere en Mængde Embeder blev besat efter Paavirkning fra Parlamentet eller Stortinget, som igjen paavirkedes af Vælgerne, saa er det nu Aar om andet mere og mere afskaffet, saaledes at de fleste Stillinger inden Administrationen, inden det civile Embedsværk, afgjøres ved retfærdig Konkurrence. Da Mænd som Stuart Mill og
405 Gladstone for et halvt Aarhundrede siden begyndte at tage Bevægelsen op, vakte det megen Modstand, men med sin sædvanlige Energi, drev Gladstone det igjennem, endskjønt, som han selv siger i et af sine Breve, han i Ministeriet var omtrent den eneste ikke høiadelige Person. Landets største Embeder havde været benyttet til Belønninger væsentlig for Medlemmer af de høiere Familier,
410 som benyttede den store Indflydelse for eller imod Regjeringen. Man troede dengang, at det vilde vække Uvilje inden Stortingsmændenes Kreds, at man ligesom tog en Ret fra dem, som de havde havt. Erfaringen har vist, siger netop den samme Forfatter, at ingen er mere tilfreds med det end Parlamantsmedlemmerne. De er derved fri for meget Overhæng, og en
415 Indflydelse som er utilbørlig, og som de helst ikke vil ligge under for.

I Amerika, hvor man ved at det politiske Liv ogsaa har udartet, hvor Belønningerne har været benyttet ligeoverfor politisk Hjælp ved Valgene, der er det samme Tilfælde. Det har jo en lang Historie i Amerika. Allerede i 1826 blev

det forkyndt, at Rovet skulde tilhøre den Seirende. Efter et Præsidentvalg har der været hundrede- og tusindvis af Poster som har været besat af det seirende Parti. Men nu er det mere og mere blevet afskaffet, og de bedste Mænd i Amerika, de som netop gaar i Spidsen, de arbejder sterkt imod det. Ved en Lov, 425 som nu allerede er 18 Aar gammel, blev det bestemt, at en hel Mængde Embeder, som før bare kastedes i Grams til politiske Lykkejægere, skulde besættes ved Konkurrence. Og af 3000 (?) Embeder er allerede to Trediedele efter Roosevelts sidste Fortegnelser gaaet ind under Civil Service Law, det vil sige besatte efter Konkurrence. Man mener, at Taft, den nye Præsident vil gjøre 430 Resten, saa det snart bare vil være som en forældet Ting. I Amerika knækker man dette Væsen inden Kommunerne og inden de enkelte Stater, hvor Partiororganisationen og den politiske Spekulation mange Steder har været drevet videre end noget andet Sted i Verden. De, som man der kalder grafts, er Folk, som spekulerer i de laveste Lidenskaber og benytter alle Midler for at søge at 435 tilvende sig Magten for at misbruge den.

Vi har et Eksempel, som nu slaar Rekorden i den Retning; det er det, som har foregaaet i Kalifornien i Løbet af de sidste Aar og henvendt Opmerksomheden paa sig omtrent fra hele Verden. En liden Klik af samvittighedsløse Politikere 440 havde spekuleret i Lidenskaberne og navnlig ophidset imod Indvandrere fra Japan for derved at vække en Folkestemning, hvorved de selv naaet frem til Magten. Efter at være valgt paa Grundlag af det Opstyr, som samvittighedsløst holdt paa at føre to Verdensdele i Krig, og efter at have været ved Styret i et halvt Aar havde de stjaalet af Kassen næsten 2 Millioner Kr. Senere er der sat Ret over 445 dem, men det er noksaa umulig at faa nogen Ret over dem alle, saa stor er Sammenrottingen inden den Kreds.

Nu vil man sige, at dette Eksempel ikke kommer Norge ved. Jeg nævner det bare for at sige, at i de store, fremmede Riger, arbejder man paa at fjerne dette Onde, 450 der af alle tænkende Mennesker erkjendes som en Skamplet. Og jeg siger, naar nu de store Samfund omkring i Verden arbejder paa at afskaffe det, saa er det lidet opmuntrende, at vi, det lille, demokratiske Samfund, som skulde fremfor noget andet holde Demokratiet i Agt og Ære, ligesom glider tilbage i større Slendrian og større Daarlighed med Hensyn til disse Ting. Jeg tror, at her er en 455 Opgave ogsaa for Vælgerne, og jeg tror ikke, at der bliver nogen Bedring i det, førend Vælgerne siger: Nu skal det være slut! og stiller frem som et bestemt Krav til den som stiller sig til Valg, at han skal benytte hele sin Indflydelse til at fjerne, hvad der er raaddent og usundt i den Retning, thi det kan ogsaa her udvikle sig

460 til store Ting. Det forvansker i mange Tilfælde hele Resultatet af Valgene, saaat Folkeviljen ikke kommer frem, ikke kan gøres gjældende efter sin Plan og Tanke. Med den Udvikling, som mange Forhold faar i vort Land, hvor Regjeringen mere og mere tager ind under sit Styre vigtige Anliggender, hvor næsten alt skal bero paa Koncessioner, kommer der til at aabnes en Adgang til
465 Misligheder, som jeg mener Folket og Vælgerne skal sætte en bestemt Hindring imod ved at sige: Vi vil ikke have Belønning udøvet øverst fra og nedigjennem Samfundet, vi vil ikke have den udøvet af vore første Tillidsmænd, og vi vil ikke have Misbrug af dem, som skyder sig ind under deres Eksempel. (Bifald).

470 Jeg vil gjerne førend jeg slutter, nævne et Forhold, som jeg tror vil bidrage til at rette paa meget af det som vi finder at være skjævt i den Henseende, som jeg her har nævnt.

Der er mange som mistviler, der er mange inden vort Samfund, som siger: Vi er
475 kjed af Politik, det bliver ikke til noget andet end det samme og bestandig det samme. Det er ikke glædelig at være Vidne til, at mange Nordmænd, som lever udenfor Landets Grænser, og som med stor Hengivenhed har fulgt vore Forhold, at de siger det samme: Ja, det som sker hjemme, det er os en tung Skuffelse, og vi taber Interessen for, hvad der foregaar. Jeg har hørt det af ikke
480 faa, og det er saart at høre. Jeg tror, at de som vil søge at raade Bod paa disse Forhold, de gaar i Almindelighed den rette Vei forbi. Man naar lidet ved alle Diætindskrænkninger osv. Jeg tror ikke, man kan komme til at naa stort, om man skulde faa det gennemført med bestemte Stortingsdiæter og saadant videre. Foruden at der er noget ved den Slags Forføininger som byder en imod,
485 saa er det ligesom Folket skulde udstede sit Manifest for, at Landets kaarne Mænd, de som skulde være Nødankeret for Nationen i Farens Stund og være det høieste Lys og Symbolet for Folkeviljen, de sidder bare der og karer hver til sin Gryde og hver til sig, og Hensynet til deres Aflønning er afgjørende. Naar man lukker for Pungen, gaar de hjem, hvis de faar Diæt, bliver de siddende. Jeg for
490 min Del har gennem mit hele offentlige Liv været imod den Mening, og har talt imod begrænsede Diæter, og jeg tror aldrig jeg i Tilfælde kunde slutte mig til det. Jeg mener, at der gaar man den gale Vei. Den rette Vei er at gaa til Vælgerne selv, til det store Folk og aabne deres Øine for, at det er dem, som virkelig kan sætte en Stopper for det, hvis de fra Kreds til Kreds udtaler Ønsket om at der her skal
495 ske en Forandring og stiller bydende Krav til de Mænd, som sendes til Stortinget herom. Det er ikke Tvil om, at det kan gennemføres og det er Vælgerne i hvis Hænder det ligger, det er dem, som maa tage Afgjørelsen der.

500 Mine Damer og Herrer, det Valg, som iaar skal ske, det har en Betydning fremfor noget andet Valg, som vi tidligere har havt. Kvinderne skal være med og stemme. Til de 450,000 stemmeberettigede Mænd, som før har lagt sin Seddel i Urnen, kommer der nu 260 eller 270,000 Kvinder, som ogsaa skal gjøre sin Vilje gjældende.

505

Der har været udtalt mange Meninger og der udtales Mand og Mand imellem mange Meninger om, hvorvidt det er heldigt eller ønskelig at Kvinden bliver Deltager, og det stilles som et Spørgsmaalstegn, hvad Indflydelse dette vil have paa vort offentlige Liv. Der er dem, som siger, at naar Kvinden kommer med i 510 Afgjørelserne, saa vil Statens Styre komme til for meget at underligge Indflydelse af tilfældige Stemninger, Følelser og Føleri osv. Det kan ikke negtes, at det er mulig i enkelte Henseender, at Indflydelser af den Art vil gjøre sig gjældende; men jeg mener, at de Indflydelser, de har lidet at sige og de vil faa liden Betydning i Sammenligning med den store Indflydelse, som Kvindens 515 Deltagelse i det offentlige Liv vil have i mange andre Henseender. Der er ikke Tvil om andet, tror jeg, end at de har Ret som siger, at Kvinden med sin dybe, sterke Følelse vil bringe et socialt Element, et socialt bestemmende Element ind i vort offentlige Liv, som vil løfte det, som vil forædle det, som vil gjøre det dybere og rigere.

520

Kvindens Liv udruster hende paa mange Maader til den Gjerning, som hun nu vil træde ind i. Kvindens Liv er jo ikke bare, for de fleste da, at være omgivet af Glædens Alfer. For mange Kvinders vedkommende, er jo Livet i Virkeligheden Alvor under Udførelsen af tunge Pligter. Det er ofte en Kvinde maa gaa fra de 525 smaa Børns Vugge med Sorgen ved Siden, til de voksne Mænds Sygeseng og Dødsleie. - Det giver et Alvor hos mange af Kvinderne, som kanske Mændene ikke har, og jeg mener derfor, at er der nogen Kant, hvortil vi kan rette en Appel og hvorfra vi kan vente Hjælp mod det, som er usundt, mod det som er galt, som er forvansket i vort offentlige liv, saa er det netop i Kvindernes Deltagelse i 530 Valgene i Kraft af det Alvor, som er bestemmende og vil være bestemmende hos den store Del af dem.

Jeg har ofte sagt, og jeg kan aldrig forlade den Mening, at den Erfaring, jeg har gjort i mit offentlige Liv, i Kommune, i Stat, i Omgang med mange Mennesker 535 under forskellige Forhandlinger, det er den, at jeg aldrig har havt et eneste Eksempel paa, at jeg ligeoverfor den menige Mand og den menige Kvinde, naar

det har været rigtig gjort, og jeg har rettet en Appel til deres etiske Sans, at det ikke har været imødekommet. Jeg har ikke oplevet et eneste Tilfælde i mit Liv.
540 Jeg tror, jeg tør give det Vidnesbyrd, at hvis der arbejdes rigtig og i Sandhed og der paakaldes de Magter, som her alene kan hjælpe, vil man netop hos stemmegivende, alvorlige Kvinder faa den største Bistand til at afhjælpe de Mangler, som fordærver vort offentlige Liv. Jeg mener ogsaa, at Kvinderne, som er vant til at tælle Traadene, som er vant til at lægge Maskerne rigtig op, de vil
545 ikke anerkjende i Politiken det, som har været sagt mange Steder, at i den politiske Regnekunst der er 2 og 2 ikke 4, men et andet Tal. Jeg tror, de vil kræve Regnebogen efterfulgt. Og Kvindeme, som kjender Snyltegjesten baade paa Trappen og ofte ved sit eget Bord, de vil vide ogsaa at give rette Svar til de politiske Snyltegjester, som melder sig og bruger Frihedens Navn og Folkestyrets
550 og de store folkelige Tankers Navn, men fornægter deres Virkelighed i deres Hjerter.

Det vil, mener jeg, for Udviklingen af det politiske Liv have overordentlig meget at sige, hvorledes Kvinderne netop ved dette Valg kommer til at stille sig. Vælger
555 de der at lægge sit Arbejde samlet an paa at fremme en Reform til større Alvor, til større Sandhed i vort offentlige Liv, saa vil deres Stilling være sikret, og deres Krav paa i enhver Henseende at blive ligestillet med Manden i politisk Ret, det vil blive imødekommet. Der ligger Veien, i den vil de vinde Seier. Jeg føler mig forvisset om, at Seiren vil blive deres.

560

Kilde

565 Konow, Wollert: Fire foredrag holdt i Bergen 1909, s.7-22.

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/flertals-og-stortingsstyret>

570

575